

**KDV İÇİN ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAK KARŞILIĞI AYRILABİLECEĞİ
YÖNÜNDEKİ AÇIKLAMA SONRASINDA VERİLEN SİPARİŞ AVANSLARINDA
ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAK KARŞILIĞI TARTIŞMASI**

GİRİŞ

Verilen sipariş avansları, yurt içinden veya yurt dışından satın alınmak üzere siparişe bağlanan stoklarla ilgili olarak yapılan ödemelerdir. Yapılan bu ödemeler mal teslimi veya hizmet ifası gerçekleştiğinde mal veya hizmet bedeline karşılık yapılacak ödemelerden mahsup edilmektedir. Hepimizin bildiği gibi tahsil edilemeyen katma değer vergisi için şüpheli ticari alacak karşılığı ayrılıp ayrılamayacağı ile avansa konu malı veya hizmeti alamadığı gibi verdiği avansı da geri almakta zorlanan mükelleflerin söz konusu avansları için şüpheli ticari alacak karşılığı ayırıp ayıramayacakları hususu devamlı olarak tartışılmış ve bu konuda gerek yargı çevresinde gerekse doktrinde bir görüş birliği oluşmamıştır.

Aslında, söz konusu tartışmanın temel çıkış noktası, tahsili şüpheli hale gelen alacağın daha önce hasılat yazılması gerekip gerekmediğidir. Bazı görüşlere göre; bir alacağın, şüpheli ticari alacak olarak kabul edilip karşılık ayrılabilmesi için daha önce hasılat unsuru olarak kabul edilmiş olması gerekmektedir. Bu görüşe katılmayıp şüpheli ticari alacak karşılığı ayırabilmek için söz konusu alacağın daha önce hasılat unsuru olarak dikkate alınmış olmasının gerekmediği yönünde görüş belirtenlerde mevcuttur.

Maliye Bakanlığı, 334 seri numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği¹ ile tahsil edilemeyen katma değer vergisi için şüpheli ticari alacaklar karşılığı ayrılabilceği açıklamasını yaparak yukarıda bahsedilen tartışmanın katma değer vergisi ile ilgili olan kısmını sona erdirmiştir. Bu yazıda, 334 seri numaralı Katma Değer Vergisi Genel Tebliği ile yapılan açıklama sonrasında verilen sipariş avansları için karşılık ayrılıp ayrılamayacağı konusu tartışılacaktır.

**I. ALACAĞIN DAHA ÖNCE HASILAT OLARAK KAYDEDİLMESİNİN
GEREKİP GEREKMEDİĞİ KONUSUNDA TARTIŞMALAR :**

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 323'üncü maddesinde,

“Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla;

1-Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar;

2- Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar;

şüpheli alacak sayılır.

---

¹ 334 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği, 05.05.2004 tarih ve 25453 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Yukarıda yazılı şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir.

Bu karşılığın hangi alacaklara ait olduğu karşılık hesabında gösterilir. Teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara inhisar eder.

Şüpheli alacakların sonradan tahsil edilen miktarları tahsil edildikleri dönemde kar-zarar hesabına intikal ettirilir.”

hükmü yer almaktadır.

Maddede, bir alacağın şüpheli alacak sayılabilmesi ve karşılık ayrılması yoluyla gider yazılabilmesi için gerekli koşullar sıralanmaktadır. Tahsili şüpheli hale gelen bir alacağın karşılık ayrılmak suretiyle gider yazılabilmesi herşeyden önce söz konusu alacağın “ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili” olması gerekmektedir. Şüpheli ticari alacaklar karşılığı ayrılabilmesi için varlığı gerekli olan diğer şartlar şunlardır.

- Bilanço usulüne göre defter tutulmalıdır,
- Alacağın teminatsız olması gerekmektedir (Alacak kısmen teminatlı ise ancak teminatsız kısım için karşılık ayrılabilir),
- Alacağın dava veya icra aşamasında bulunması gerekmektedir,
- Alacak, yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine karşın borçlu tarafından ödenmemiş ancak dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük olmalıdır.

Yukarıda belirtildiği gibi karşılığında mal veya hizmet alımı yapılamayan ve geri tahsil imkanı şüpheli hale gelen avanslar için karşılık ayrılıp ayrılamayacağı konusundaki tartışmanın temel nedeni, söz konusu avansların daha önce hasılat olarak kayıtlara intikal ettirilmesinin gerekip gerekmediğidir. Alacağın daha önce hasılat olarak kaydedilmesi gerekip gerekmediği konusunda iki farklı görüş bulunmaktadır.

1. Alacağın Hasılat Olarak Kaydedilmesi Gerekmediği Görüşü

Bu görüşü savunanlara göre, alacağın, şüpheli alacak olarak karşılık ayırmak suretiyle zarar yazılabilmesi için sözkonusu alacağın daha önce hasılat olarak kaydedilmiş olması gerekli değildir. Alacağın ticari veya zirai kazancın elde edilmesi veya idame ettirilmesi ile ilgili olması, alacağın mutlaka daha önce gelir veya hasılat yazılan bir alacak olmasını gerektirmez. Alacağın, karşılık ayırmak yoluyla gider yazılabilmesi için iş ve işletme ile ilgili olması ve faaliyetin normal icapları dahilinde doğmuş olması gerekli ve yeterlidir. Örneğin; hatır senedi niteliğinde olan alacaklar gerçek ticari işlemlerden doğmadığı için şüpheli alacak uygulamasına konu edilemeyeceklerdir. Bu tür alacaklar için karşılık ayrılamamasının nedeni, alacağın daha önce hasılat olarak kaydedilmemiş olması değil, gerçek ticari işlemlerden doğmamış olmasıdır.

Bu görüşü savunanlara göre, şüpheli alacak uygulamasına konu alacağın mutlaka mal ve hizmet satışından kaynaklanmış olması yani daha önce gelir hesaplarına intikal ettirilmiş olması gerekmez. Kaldı ki ilgili madde de böyle bir şart da öngörülmemiştir. Alacağın ileride hasılat hesaplarına geçirilecek olması veya kazancın elde edilmesi ve idamesi ile ilgili olması halinde de şüpheli alacak uygulaması yapılabilecektir.

Bu görüş taraftarlarına göre, alacağın, iş ve işletme ile ilgili olması veya genel olarak faaliyetin normal icapları dahilinde teşekkül etmiş bulunması koşuluyla, daha önce gelir yazılmamış olsa bile bu alacak için karşılık ayrılacaktır.

2. Alacağın Hasılat Olarak Kaydedilmesi Gerektiği Görüşü

Vergi Usul Kanunu'nun 323'üncü maddesi hükmüne göre, bir alacağın karşılık ayrılmak suretiyle gider yazılabilmesi herşeyden önce söz konusu alacağın "ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili" olmasına bağlıdır. Vergi Usul Kanunu'nun 323'üncü maddesinde değişiklik yapan 30.12.1980 tarih ve 2365 sayılı Kanun'un gerekçesinde, "*karşılık ayrılmak suretiyle, zarara intikal ettirilecek alacağın ticari ve zirai faaliyetin elde edilmesi veya idame ettirilmesi ile ilgili olması, diğer bir deyişle alacağın daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmiş bulunması gerektiği*" açıklamaları, bu görüşü savunanların temel dayanaklarını oluşturmaktadır.

2365 sayılı Kanun'un gerekçesi, ticari ve zirai kazancın tespitinde geçerli olan tahakkuk esasları ile paralellik arz etmektedir. Şüpheli ticari alacaklar karşılığı uygulaması, ticari ve zirai kazancın tespitinde uygulanan tahakkuk esasının bir sonucu olarak daha önce hasılat hesaplarına dahil edilmiş ancak tahsil edilememiş bir alacağın işletmeler üzerinde yaratacağı vergisel sonuçları nötrleştirmeye yönelik bir uygulamadır. Bu nedenle satıcının edimini yerine getirmemesi ve ileride alınacak mal ve hizmet için verilen avansların tahsil edilememesi halinde, verilen avansın şüpheli alacak gibi değerlendirilmesi ve bunlar için karşılık ayrılarak gider yazılması mümkün değildir.²

3. Maliye Bakanlığı'nın Konuya İlişkin Görüşü

27.01.2000 tarihli ve 4503 sayılı Kanun'un 10'uncu maddesi ile Vergi Usul Kanunu'na geçici 24'üncü madde eklenmiştir. Söz konusu madde ile 17 Ağustos 1999 ve 12 Kasım 1999 tarihlerinde meydana gelen depremlerin etkili olduğu Marmara Bölgesi'nde faaliyet gösteren kişilerle iktisadi ve ticari ilişkide bulunan mükelleflerin alacaklarının tahsilinde ortaya çıkan imkansızlıkların tevsikiyle ilgili olarak Vergi Usul Kanunu'nun 323'üncü maddesinde belirtilen şartlar bu olaya münhasır olmak üzere hafifletilmiştir.

Vergi Usul Kanunu'nun geçici 24'üncü maddesine ilişkin usul ve esasları belirleyen 284 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği'nde³, şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi için gerekli şartlar aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

i. Borçlunun 17.8.1999 ve 12.11.1999 tarihlerinde meydana gelen depremden etkilenen il veya ilçelerde gelir veya kurumlar vergisi yönünden mükellefiyet kaydı bulunmalıdır.

ii. Alacak, ticari veya zirai bir faaliyetle ilgili ve borçlunun faaliyette bulunduğu yerde meydana gelen deprem tarihinden önce doğmuş bulunmalıdır.

iii. Alacağın varlığının Vergi Usul Kanununda sayılan (fatura, sözleşme, müstahsil makbuzu, gider pusulası gibi) belgeler ile tevsiki ve bulunması halinde sipariş mektubu, irsaliye, alacak senedi, çek gibi belgelerle teyidi gerekmektedir.

² GÜNDOĞDU, Muhittin; Tahsil Edilemeyen Katma Değer Vergisi ile Avans Mahiyetinde Yapılan Ödemeler İçin Şüpheli Alacak Karşılığı Ayrılabilir mi?, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:178, Sayfa:27

³ 284 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği, 05.02.2000 tarih ve 23955 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

iv. Alacağın ilgili yılın kayıtlarına bir gelir unsuru olarak girmiş bir başka ifade ile hasılat kaydedilmiş ve katma değer vergisi beyannamelerinde beyan edilmiş olması gerekmektedir.

Görüldüğü gibi deprem felaketi nedeniyle şüpheli ticari alacak uygulaması şartlarının hafifletildiği 284 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği'nde bile "alacağın ilgili yılın kayıtlarına bir gelir unsuru olarak girmiş bir başka ifade ile hasılat kaydedilmiş olması şartı" aranmıştır. Bu durum bize açıkça göstermektedir ki bir alacağın karşılık ayırmak suretiyle zarara atılabilmesi ancak ve ancak o alacağın daha önce hasılat olarak kayıtlara intikal ettirilmiş olması halinde mümkündür.

II. 334 SERİ NUMARALI VUK GENEL TEBLİĞİ İLE TAHSİL EDİLEMİYEN KDV İÇİN ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAK KARŞILIĞI AYRILMASININ MÜMKÜN OLDUĞU AÇIKLANMIŞTIR.

Yukarıda belirtildiği üzere, verilen sipariş avansları için şüpheli ticari alacak karşılığı ayrılıp ayrılamayacağına yönelik tartışmanın bir benzeri tahsil edilemeyen katma değer vergisi için de yapılmıştır. Bu tartışma, Maliye Bakanlığınca yayımlanan 334 seri numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile sona erdirilmiş ve tahsil edilemeyen katma değer vergisi için şüpheli ticari alacaklar karşılığı ayrılabilmesi yönünde açıklama yapılmıştır. Tebliğin V'inci bölümünde konuyla ilgili yapılan açıklama aynen şöyledir.

"Vergi Usul Kanunu'nun 323'üncü maddesinde bir alacağın şüpheli alacak olarak değerlendirilmesinde aranılan şartlar gösterilmiştir.

Katma değer vergisi, ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve işletmenin alışları sırasında ödemediği, işletme alacaklarının bir unsurunu teşkil eden ve doğrudan doğruya mal (veya hizmet) tesliminden (veya ifasından) kaynaklanan bir alacaktır.

Bu itibarla, katma değer vergisinden kaynaklanan alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi; yukarıdaki madde hükmünde yer alan şartların mevcut olması, alacağın ilgili dönem kayıtlarına girmesi ve katma değer vergisi beyannamelerinde beyan edilmesi halinde mümkün olacaktır."

Görüldüğü gibi tebliğde yapılan açıklamada, Vergi Usul Kanunu'nun 323'üncü maddesine atıf yapılmış ve tahsil edilemeyen katma değer vergisi için karşılık ayrılabilmesi aynı maddede sayılan şartların mevcudiyetine bağlanmıştır.

Yapılan bu açıklamaların verilen sipariş avansları için de geçerli olduğu düşünülebilir mi? Başka bir deyişle, idare, şüpheli ticari alacak karşılığı ayrılabilmenin şartı olarak öne sürdüğü ve 284 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile yayımladığı, "alacağın ilgili yılın kayıtlarına bir gelir unsuru olarak girmiş bir başka ifade ile hasılat kaydedilmiş olması gerekir" açıklamasını geri mi almaktadır?

Kanımızca böyle bir düşünce tarzı hatalı uygulamaların yapılmasına yol açacaktır. Zira, Vergi Usul Kanunu'nun 323'üncü maddesinde yer alan temel şart; alacağın ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olması şartıdır. Vergi Usul Kanunu'nun 323'üncü maddesinde değişiklik yapan 30.12.1980 tarih ve 2365 sayılı Kanun'un gerekçesinde yer alan, "karşılık ayrılmak suretiyle, zarara intikal ettirilecek alacağın ticari ve zirai faaliyetin

elde edilmesi veya idame ettirilmesi ile ilgili olması, diğer bir deyişle alacağın daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmiş bulunması gerektiği ” açıklaması geçerliliğini halen korumaktadır. 334 seri numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile yapılan açıklama sadece tahsil edilmeyen katma değer vergisinin karşılık ayırmak suretiyle zarar yazılabileceğine yöneliktir. Bu açıklamayı genişleterek satıcının edimini yerine getirmediği ve ödenen tutarın tahsil edilemediği avanslar için de karşılık ayrılabilceği şeklinde yorumlamak yanlıştır.

Her ne kadar 334 seri numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile yapılan açıklamanın, Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 58'inci maddesinde yer alan *“mükellefin vergiye tabi işlemleri üzerinden hesaplanan Katma Değer Vergisi ile mükellefçe indirilecek Katma Değer Vergisi, Gelir ve Kurumlar Vergisi matrahlarının tespitinde gider olarak kabul edilmez”* hükmüne ve Vergi Usul Kanunu'nda değişiklik yapan 30.12.1980 tarih ve 2365 sayılı Kanun'un gerekçesine aykırı olduğu savunulabilirse de bu açıklamanın satıcının edimini yerine getirmediği ve ödenen tutarın tahsil edilemediği avanslar için de geçerli olduğunu söylemek mümkün değildir.

SONUÇ

Maliye Bakanlığı, 284 seri numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile tahsili şüpheli hale gelen ve Vergi Usul Kanunu'nun 323'üncü maddesinde belirtilen şartları sağlayan bir alacağın karşılık ayrılmak suretiyle zarar yazılabilmesini o alacağın ilgili yılın kayıtlarına bir gelir unsuru olarak girmiş bir başka ifade ile hasılat kaydedilmiş olması şartına bağlamıştır. 334 seri numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile yapılan açıklama sadece tahsil edilemeyen katma değer vergisi için geçerlidir. Bu açıklamayı satıcının edimini yerine getirmediği ve ödenen tutarın tahsil edilemediği avanslar için de geçerli saymak söz konusu avanslar daha önce hasılat olarak kaydedilmediği için mümkün değildir.

Adres :*Gelirler Kontrolörleri İstanbul Grup Başkanlığı
Büyükdere Cad. No:189 Levent / İSTANBUL*

Tel : *0 212 270 20 59*

Hesap No : *Akbank Levent Şubesi 83019*